

Markku Kilpiö Soukan kappeli, Itsenäisyyspäivä 6.12.2019

Kunnioitetut tammenlehvän kantajat

Hyvä juhlaväki

Iloista itsenäisyyspäivää! Juhlapäivämme vietto on aamusta alkaen sujunut perinteisin menoin. Liput liehuvat, seppeleet on viety sankarihaudoille, radio tarjoaa kohottavaa musiikkia.

Vuosien varrella on kuulunut ääniä, että juhlapäiväämme voisi viettää vähemmällä paatoksella ja vanhojen asioiden kertaamisella. Meille itsenäisyys on tietysti iloinen asia, mutta siihen kuuluu myös runsaan sadan vuoden taipaleemme ja sen vaikeidenkin vaiheiden muistelu. Miksi aina siitä sodasta, kysyvät nuoret. Ei siitä niin kauan ole. Viime lauantaina tuli kuluneeksi 80 vuotta siitä, kun itärajamme ylitettiin, alkoi talvisota. Keskuudessamme on ihmisiä, joiden lapsuudenmuistoihin kuuluvat pimennysverhot ja hälytyssireenin ulvonta. Omien vanhempieni suvut joutuivat evakko-taipaleelle. Tässä seisoo ilmielävänä sodan vuonna 1943 syntynyt. Kotiini tuli puolitoista vuotta myöhemmin vieras mies, jota kutsuttiin isäkseni. Olin kuitenkin onnekas. Monien lasten isä ei palannut koskaan. Sodan pitkien varjojen kanssa ovat myös minua nuoremmat saaneet elää koko elämänsä.

Mennäänpä hetkeksi vielä vanhempiin muistoihin, itsenäistymisen ensi vuosiin. Olen viime viikkoina lukenut Risto Volasen hengästyttävän jännittävää kirjaa *Nuori Suomi sodan ja rauhan Euroopassa 1918-1922*. Itsenäisyytemme alkuvaiheet eivät edenneet tasaista tietä, vaan vaikeuksien kautta. Euroopassa raivosi ensimmäinen maailmansota. Itsenäisyysjulistus ja sen hyväksyminen eduskunnassa 6. joulukuuta 1917 äänin 100 puolesta ja 88 vastaan oli vasta alkusignaali. Risto Volanen sanoo: ”Venäjän vallankumous raotti Suomelle Venäjän imperiumin ovea hetkeksi ja Suomi hiipi siitä rohkeasti ja taitavasti ulos.” Venäjän tunnustus itsenäisyydelle saatiin joulukuun lopulla. ”Oletteko nyt tyytyväisiä” kysyi Lenin, johon Svinhufvud vastasi: ”Syystä kyllä”. Toinen suomalaisjoukko oli vierailullaan Pietarissa aiemmin korostanut venäläisille itsenäisyyden merkitystä Suomen työväenluokan kasvavalle taisteluvarmuudelle. Kevään 1918 tragedian alkusoitto jo kuului siellä. Suomen itsenäisyyden allekirjoittanut Lenin määräsi pian neljä junaa lastattavaksi täyteen sotakalustoa kohti Suomea vallankumouksen tueksi ja varmistamiseksi.

1918 sisällissotaa käsiteltiin viime vuonna perusteellisesti, olihan siitä kulunut täydet 100 vuotta. Emme nyt palaa siihen. Muitakin ongelmia oli riittävästi. Kun Suomen edustajat kiersivät hakemassa itsenäisyydelle kansainvälistä tunnustusta, epäiltiin Suomen mahdollisuuksia ja pelättiin Venäjän reaktioita. Suurvaltojen tunnustuksia saatiin odottaa pitkään, aina maailmansodan rauhanneuvotteluihin saakka. Itsenäisyyden kansainvälisen tunnustuksen puuttumisella oli vakavia käytännön vaikutuksia. Ei saatu ulkomaisia lainoja, ei voitu kirjoittaa passeja. Ei ollut tunnustettua lippua, joka mahdollistaisi merenkulun kansainvälisillä vesillä.

Vaikka itsenäisyysjulistuksessa valtiomuoto määriteltiin tasavallaksi, käytiin parin vuoden kiista siitä, olisiko sittenkin monarkia, kuningaskunta, parempi. Sisällissodan jälkeen pelättiin demokratian tuovan riitaa ja epävakautta. Toiset halusivat yhteiskuntajärjestyksen turvaamiseksi vahvaa hallitusvaltaa, jota suurin toimivaltaoikeuksin edustaisi kuningas. Jos kuningas saataisiin Saksasta, se merkitsisi myös turvatakuuta Suomen itsenäisyydelle. Kiista hallitusmuodosta kesti pitkään ja

keskustelu oli repivää. Osattiin se vastustajan lyöminen ja mustamaalaus sekä vihapuhe jo ennen some-aikaa.

Tasavaltalaiset puolestaan halusivat vahvistaa parlamentaarista demokratiaa. Kuningasehdokas löytyi Saksasta, mutta hän ei ehtinyt koskaan edes käydä Suomessa. Sitten Saksa hävisi sodan ja muuttui tasavallaksi. Monarkkinen side Saksaan raukesi. Pitkä kiista päättyi vasta heinäkuussa 1919, kun hallitusmuodoksi päätettiin tasavalta. Siitä on nyt 100 vuotta.

Suomen itsenäisyyden alkuvuodet olivat siis todella vaikeat. Kaiken tämän myllerryksen keskellä kuitenkin elettiin jokapäiväistä elämää ja luotiin suomalaista kulttuuria. Taidemaalari Helene Schjerfbeck piti 1917 ensimmäisen yksityisnäyttelynsä Helsingissä. Järvenpään Ainolassa vuosina 1918-19 Jean Sibelius synnytteli jo viidettä sinfoniaansa. Frans Emil Sillanpään, tulevan nobelistin, romaani *Hurskas kurjuus* ilmestyi 1919. Ja kansainvälistä kuuluisuutta niittänyt taiteilija Akseli Gallen-Kallela kutsuttiin pääesikunnan kirjapainon esimieheksi ja valtionhoitaja Mannerheimin adjutantiksi. Sitä ennen Gallen-Kallela oli ehtinyt luoda suomalaisten silmiin piirtyneet ikoniset maalauksensa, kuten *Lemminkäisen äidin* ja *Sammon puolustuksen*.

Siinä muutamia välähdyksiä itsenäisyytemme varhaisilta vuosilta. Entä mitä meille on itsenäisyys juhlapäivän jälkeen, huomenna, ylihuomenna? Mehän nautimme itsenäisyyden hedelmistä joka päivä. Tasavaltamme on säätänyt jopa perustuslaissa jokaista kansalaista koskevat perusoikeudet. Niistä on tullut itsestäänselvyyksiä, kuin ilma jota hengitämme, ja niiden arvon havaitsemme esimerkiksi silloin, kun näemme uutisista, miten monissa maissa kansalaisia kohdellaan. Jokaiselle kuuluu esimerkiksi oikeus **henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen**. Näin on lausuttu ylevä periaate, jota vastaan julkisesti ja salassa, esimerkiksi kodin sisällä rikotaan.

Liikkumisvapaudesta voivat ihmiset monissa maissa vain unelmoida. Meille se on itsestäänselvyys, jota rajoittaa vain pankkitilin saldo. **Yksityiselämän suoja** koskee niin meitä tavallisia kansalaisia kuin julkisen elämän ihmisiä, jotka saavat puhelimeensa uhkausviestejä: tiedän missä asut. **Yhdistysvapaus** on tehnyt Suomesta yhdistysten luvatus maan. Soukka-seuraan ovat tervetulleita kaikki, joita oman asuin ympäristön kehittäminen kiinnostaa. Myös **omaisuuden suoja** kuuluu henkilökohtaisiin vapausoikeuksiin.

Aika ajoin posti tuo ilmoituksen **äänioikeudesta** yli 18-vuotiaille. Vaaliurnilla on eräs mahdollisuus vaikuttaa yhteiseen elämään. **Sananvapauden** käytössä mitataan ihmisen sivistystaso, joka säätelee mitä sanotaan ja millä tavalla. Sananvapaus perusoikeutena kuuluu demokratian peruspilarisiin. Moniääninen keskustelu takaa sen, että erilaiset ihmiset ja ihmisryhmät saavat äänensä kuuluviin. Siitä kasvaa aito kansalaisyhteiskunta, jossa kaikki ovat mukana.

Kokoontumis- ja yhdistymisvapaus mahdollistaa osaltaan vapaan kansalaisaktiivisuuden, olipa sisältönä sitten poliittinen aate, harrastustoiminta tai jopa mielenosoitus. On hyvä vielä muistaa, että tasa-arvo-oikeuksiin kuuluu rodullinen, sukupuolellinen ja uskonnollinen **yhdenvertaisuus**. Sen täydellisessä toteuttamisessa ollaan vielä alkutaipaleella. Julkinen valta on velvoitettu toteuttamaan **oikeutta työhön, sosiaaliturvaan ja opetukseen**.

Tässä poimintoja perusoikeuksistamme, itsenäisen maan asukkaan jokapäiväisistä eduista, jotka otamme vastaan itsestäänselvyyksinä.

Jos on kansalaisyhteisöitä, on myös velvollisuuksia yhteiseksi hyväksi. Monesta tuntuu varmaan tarpeettomalta mainitakaan, että **lakien noudattaminen** on velvollisuuksista ensimmäinen. Kukapa meistä nyt lakia rikkoisi tietoen tahtoon! Mutta kuinka tavallista onkaan, että 40 km/h nopeusrajoituksen katsotaan koskevan vain kiireettömiä. Otetaan vapauksia siellä ja täällä, seurauksista välittämättä.

Verojen maksamista harva rakastaa, mutta se mahdollistaa järjestäytyneen yhteiskunnan säilymisen. **Yleinen asevelvollisuus** on suomalaisen puolustusjärjestelmän kulmakivi. **Oppivelvollisuuden** sijaan puhuisin mieluummin oppioikeudesta, oikeudesta saada riittävät rakennuspuut ja valmiudet elämään ja täysivaltaiseen demokraattiseen, itsenäisen isänmaan kansalaisuuteen. Taitojen lisäksi tarvitaan historian perspektiiviä oman ajan eri ilmiöiden arvioimiseksi. Jos tämä pohja puuttuu etenkin some-pilvessä elävä nuori ihminen on liian helppo saalis erilaisille agitaattoreille ja propagandisteille.

Auttamisvelvollisuus: siitä häpeäkseni lipesin keväällä, kun nuorisoyoukko piiritti tuossa 100 metrin päässä Alepasta tullutta miestä tönien, huudellen ja sylkien. Pelkäsin joutuvani seuraavaksi uhriksi enkä uskaltanut viheltää peliä poikki. Mies oli ulkomaalainen, herjahuudoista päätellen itärajan takaa. Henkilökohtainen koskemattomuus olisi kuulunut hänellekin tässä maassa. Millaisenhan sankariteon nuoret luulivat tehneensä?

Jokainen itsenäisen maan kansalainen voi, ilman lain määräyksiä tai ohjeita, panna hyvän kiertämään, luoda ympärilleen myönteistä ilmapiiriä ja henkeä. Siihen tarvitaan vain hyvä sana oikeassa paikassa, kiitos, anteeksipyyntö, rohkaisu, tarvittaessa lohdutus, kosketus, hymy. Silloin jaksamme kaikki paremmin.

Olemme kansakuntana tänään koko olemassaoloamme ja tulevaisuuttamme koskevan haasteen edessä, myös maailmanlaajasti. Jotkut haluavat ummistaa silmänsä ja uskovat vain mitä haluavat kuulla. Jättivaltioiden rinnalla olemme tietysti pieni tekijä, mutta oikea asenne ilmasto- ja ympäristöongelmien edessä on luotettavan tiedon hankkiminen, oman vastuun ottaminen, valmius uusiin elämäntapoihin ja valintoihin. Dalai Lama sanoo: ”Planeettamme ei tarvitse lisää ’menestyviä ihmisiä’. Planeettamme tarvitsee lisää rauhanrakentajia, parantajia, restauroijia, tarinankertajia ja rakkautta.”

Kasvamisen aikuiseen, vastuulliseen, toisia ymmärtävään ja rakentavaan elämään on kansalliskirjailijamme Aleksis Kivi kuvannut romaanissa Seitsemän veljestä. Eero on päässyt näin pitkälle: ”Synnyinmaa ei ollut hänelle enään epämääräinen osa epämääräisessä maailmassa, ilman mitään tietoa missä ja minkälainen. Vaan tiesipä hän missä löytyi se maa, se kallis maailman-kulma, jossa Suomen kansa asuu, rakentelee ja taistelee ja jonka povessa lepäsivät isiemme luut. Hän tiesi sen rajat, sen meret, sen salaisesti hymyävät järvet ja nuo risuaitoina juoksevat hongistoiset harjanteet. Kotomaamme koko kuva, sen ystävälliset äidinkasvot olivat ainiaksi painuneet hänen sydämensä syvyyteen. Ja tästä kaikesta syntyi hänen tahtoonsa halua ja pyrkimistä kohden maamme onnea ja parasta.”

Hyvää itsenäisyyspäivää!